

مسئول اظهار شده باشد.

اصل بیست و دوم - مواردی که قسمتی از عایدات و یا دارائی دولت و مملکت (منتقل یا فروخته می شود یا تغییری در حدود و ثغور مملکت) لزوم پیدا می کند به تصویب مجلس خواهد بود .

اصل بیست و سوم - بدون تصویب مجلس شورای ملی امتیاز تشکیل کمپانی و شرکت های عمومی از هر قبیل و به هر عنوان از طرف دولت داده نخواهد شد .

اصل بیست و چهارم - بستن عهدنامه ها و مقاوله نامه ها و اعطای امتیازات انحصاری تجاری و صنعتی و فلاحتی و غیره اعم از اینکه طرف داخله باشد یا خارجه باید به تصویب مجلس شورای ملی برسد . به استثنای عهدنامه هایی که استتار آنها صلاح دولت و ملت باشد .

اصل بیست و پنجم - استقراض دولتی به هر عنوان که باشد خواه از داخله خواه از خارجه با اطلاع و تصویب مجلس شورای ملی خواهد شد .

اصل بیست و ششم - ساختن راه های آهن یا شسه خواه به خرج دولت خواه به خرج شرکت و کمپانی اعم از داخله و خارجه منوط به تصویب مجلس شورای ملی است .

اصل بیست و هفتم - مجلس هر جا نقصی در قوانین یا مسامحه در اجرای آن ملاحظه کند وزیر مسئول در آن کار را استیضاح خواهد کرد و وزیر مزبور باید توضیحات لازمه را بدهد .

اصل بیست و هشتم - هر گاه وزیر برخلاف یکی از قوانین موضوعه که به صحت هما یونی رسیده به اشتباه کاری احکام کتبی یا شفاهی از پیشگاه مقدس ملوکانه صادر نماید و مستمسک مساهله و عدم مواظبت خود قرار بدهد به حکم قانون مسئول ذات مقدس هما یون خواهد بود .

اصل بیست و نهم - هر وزیری که در امری از امور مطابق قوانینی که به صحت هما یونی رسیده است از عهده جوانب بر نیاید و معلوم شود که نقض قانون و تخلف از حدود مقرر کرده است مجلس عزل او را از پیشگاه هما یونی مستعدی خواهد شد . و بعد از وضوح خیانت در محکمه عدلیه ، دیگر به خدمت دولتی منصوب نخواهد شد .

اصل سی ام - مجلس شورای ملی حق دارد مستقیماً هر وقت لازم بداند عریضه ای به توسط هیئتی که مرکب از رئیس و شش نفر از اعضاء که طبقات شش گانه انتخاب کنند به عرض پیشگاه مقدس ملوکانه برساند وقت شرفیابی را باید به توسط وزیر دربار از حضور مبارک استیذان نمود .

۱ - قسمتی که داخل پرانتز قرار گرفته در نسخه دستنویس مؤلف از قلم افتاده .

اصل سی و یکم - وزرا حق دارند در اجلاس شورای ملی حاضر شده در جایی که برای آنها مقرر است ، نشسته مذاکرات مجلس را بشنوند و اگر لازم دانستند از رئیس مجلس اجازه نطق خواسته توضیحات لازمه را برای مذاکره و مذاقه امور بدهند .

در اظهار مطالب به مجلس شورای ملی

اصل سی و دوم - هر کس از افراد ناس می تواند عرض حال یا ایرادات یا شکایات خود را کتباً به دفتر خانه عرایض مجلس عرضه بدارد اگر مطلب راجع به خود مجلس باشد جواب کافی به او خواهند داد و چنانچه مطلب راجع به یکی از وزارتخانه هاست بدان وزارتخانه خواهند فرستاد که رسیدگی بنمایند و جواب مکفی بدهند .

اصل سی و سوم - قوانین جدیدی که محل حاجت شوند در وزارتخانه های مسئول انشاء و تنقیح یافته به توسط وزیر مسئول یا از طرف صدراعظم به مجلس شورای ملی اظهار خواهد شد و پس از تصویب مجلس به صحنه همایونی موشح گشته و به موقع اجراء گذارده می شود .

اصل سی و چهارم - رئیس مجلس می تواند بر حسب لزوم شخصاً یا به خواهش ده نفر از اعضاء مجلس یا وزیری اجلاس محرمانه بدون حضور روزنامه نویس و تماشاچی ، یا انجمنی محرمانه مرکب از عده ای منتخب از اعضاء مجلس تشکیل بدهد که سایر اعضاء مجلس حق حضور در آن نداشته باشند ، لکن نتیجه مذاکرات انجمن محرمانه وقتی مجری تواند شد که در مجلس با حضور سه ربع از منتخبین مطرح و مذاکره شده و با اکثریت آراء قبول شود . اگر مطالب در مذاکرات انجمن محرمانه قبول نشد در مجلس عنوان نخواهد شد و مسکوت عنه خواهد ماند .

اصل سی و پنجم - اگر مجلس محرمانه به تقاضای رئیس مجلس بوده است حق دارد هر مقدار از مذاکرات را که صلاح بداند به اطلاع عموم برساند . لکن اگر مجلس محرمانه به تقاضای وزیری بوده است افشای مذاکرات موقوف به اجازه آن وزیر است .

اصل سی و ششم - هر يك از وزرا می تواند مطلبی را که به مجلس اظهار کرده در هر درجه از مباحثه که باشد استرداد کند ، مگر اینکه اظهار ایشان به تقاضای مجلس بوده باشد در این صورت استرداد مطلب موقوف به موافقت مجلس است .

اصل سی و هفتم - هر گاه لایحه و وزیری در مجلس موقع قبول نیافت منضم به ملاحظات مجلس عودت داده می شود و وزیر مسئول پس از رد یا قبول ایرادات مجلس می تواند لایحه مزبوره را در ثانی به مجلس اظهار بدارد .

اصل س و هشتم - اعضای مجلس شورای ملی باید رد یا قبول مطالب را صریح و واضح اظهار بدارند و احدی حق ندارد ایشان را تحریض یا تهدید در دادن رأی نماید. اظهار رد و قبول اعضای مجلس باید به قسمی باشد که روزنامه نویس و تماشاچی هم بتوانند ادراک کنند. یعنی باید آن اظهار به علامات ظاهری باشد از قبیل اوراق کبود و سفید و امثال آن .

عنوان مطالب از طرف مجلس

اصل س و نهم - هر وقت مطلبی از طرف یکی از اعضای مجلس عنوان شود فقط وقتی مطرح و مذاکره خواهد شد که اقلایان زده نفر از اعضای مجلس، مذاکره آن مطلب را تصویب نمایند. در این صورت آن عنوان کتباً به رئیس مجلس تقدیم می شود. رئیس مجلس حق دارد آن لایحه را بدو در انجمن تحقیق مطرح و مورد مذاقه قرار بدهد .

اصل چهارم - در موقع مذاکره و مذاقه لایحه مذکوره در اصل س و نهم چه در مجلس چه در انجمن تحقیق اگر لایحه مذکوره راجع به یکی از وزراء مسئول باشد مجلس باید به وزیر مسئول اطلاع دهد که اگر بشود شخصاً و الا معاون او در مجلس حاضر شده مذاکرات در حضور وزیر یا معاون او بشود. مواد لایحه و منضمات آن را باید قبل از وقت، از ده روزالی یکماه بدانشنای مطالب فوری از برای وزیر مسئول فرستاده باشند. همچنان روز مذاکره باید قبل از وقت معلوم باشد. پس از مذاقه مطلب، با حضور وزیر مسئول در صورت تصویب مجلس با اکثریت آرا رسماً لایحه را نگاشته و به وزیر مسئول داده خواهد شد که اقدامات مقتضیه را معمول دارد .

اصل چهارم و یکم - هرگاه وزیر مسئول در مطلب معنون از طرف مجلس به مصلحتی همراه نشد باید معاذیر خود را توجیه و مجلس را متقاعد کند .

اصل چهارم و دوم - در هر امری که مجلس شورای ملی از وزیر مسئول توضیح بخواهد آن وزیر ناگزیر از جواب است و این جواب نباید بدون عذر مرجه و بیرون از اندازه اقتضا به عهده تأخیر بیفتد مگر مطالب محرمانه که مستور بودن آن در مدت معین صلاح دولت و ملت باشد ولی بعد از انقضاء مدت معین وزیر مسئول مکلف است که همان مطلب را در مجلس ایراد نماید .

در شرایط تشکیل مجلس سنا

اصل چهارم و سوم - مجلس دیگری به عنوان سنا مرکب از شصت نفر از اعضاء تشکیل می یابد که اجلاس آن بعد از تشکیل، مقارن اجلاس مجلس شورای ملی خواهد بود .

اصل چهل و چهارم - نظامنامه‌های مجلس سنا باید به تصویب مجلس شورای ملی برسد.

اصل چهل و پنجم - اعضای این مجلس از اشخاص خیر و بصیر و متدین و محترم مملکت منتخب می‌شوند سی نفر از طرف قرین الشرف اعلیحضرت همایونی استقرار می‌یابند (پانزده نفر از اهالی تهران و پانزده نفر از اهالی ولایات) سی نفر از طرف ملت (پانزده نفر به انتخاب اهالی تهران پانزده نفر به انتخاب اهالی ولایات) .

اصل چهل و ششم - پس از انعقاد سنا تمام امور باید به تصویب هر دو مجلس باشد. اگر آن امور در سنا از طرف عیث و وزراء عنوان شده باشد باید اول در مجلس سنا تنقیح و تصحیح شده با اکثریت آراء قبول و بعد به تصویب مجلس شورای ملی برسد. ولی اموری که در مجلس شورای ملی عنوان می‌شود برعکس از این مجلس به مجلس سنا خواهد رفت مگر امور راجع به مالیه که مخصوص به مجلس شورای ملی خواهد بود و قرارداد مجلس در امور مذاکره به اطلاع مجلس سنا خواهد رسید که مجلس مزبور ملاحظاتی خود را به مجلس ملی اظهار نماید ولیکن مجلس شورای ملی مختار است ملاحظاتی سنارا بعد از مذاقه لازم قبول یارد نماید.

اصل چهل و هفتم - مادامی که مجلس سنا منعقد نشده، امور فقط پس از تصویب مجلس شورای ملی به صحنه همایونی موشح و به موقع اجرا گذاشته خواهد شد.

اصل چهل و هشتم - هر گاه مطلبی که از طرف وزیری پس از تنقیح و تصحیح در مجلس سنا به مجلس شورای ملی رجوع می‌شود مورد قبول نیافت، در صورت اهمیت مجلس ثالثی مرکب از اعضای مجلس سنا و مجلس شورای ملی به حکم انتخاب اعضای دو مجلس باسویه تشکیل یافته در ماده متنازع فیها رسیدگی می‌کنند نتیجه رأی این مجلس را در شورا قرائت می‌کنند اگر موافقت دست داد فیها و الا شرح مطلب را به عرض حضور ملوکانه می‌رسانند. هر گاه رأی شورای ملی را تصدیق فرمودند مجری می‌شود، اگر تصدیق نفرمودند امر به تجدید و مذاقه و مذاکره خواهند فرمود و اگر باز اتفاق آراء حاصل نشد و مجلس سنا با اکثریت دوثلث آراء انفصال مجلس شورای ملی را تصویب نمود و هیئت وزراء هم جداگانه انفصال مجلس شورای ملی را تصویب نمودند فرمان همایونی به انفصال شورای ملی صادر می‌شود و اعلیحضرت همایونی در همان فرمان حکم به تجدید انتخاب می‌فرمایند و مردم حق خواهند داشت منتخبین سابق را مجدداً انتخاب کنند .

اصل چهل و نهم - منتخبین جدید تهران باید به فاصله یکماه و منتخبین ولایات به فاصله سه ماه حاضر شوند و چون منتخبین دارالخلافه حاضر شدند مجلس

افتتاح و مشغول کار خواهد شد لیکن در ماده متنازع فیها گفتگو نمی کنند تا منتخبین ولایات برسند. هر گاه مجلس جدید پس از حضور تمام اعضاء به اکثریت تام همان رأی سابق را امضاء کرد ذات اقدس همایونی آن رأی شورای ملی را تصویب فرموده امر به اجرا می فرمایند.

اصل پنجاهم - در هر دوره انتخابیه که عبارت از دو سال است يك نوبت بیشتر امر به تجدید منتخبین نخواهد شد.

اصل پنجاه و یکم - مقرر اینکه سلاطین اعقاب و اخلاف محافظ این حدود و اصول را که برای تشدید مبانی دولت، و تأکید اساس سلطنت، و نگاهبانی دستگاه عدالت و آسایش ملت، برقرار و مجری فرمودیم وظیفه سلطنت خود دانسته در عهده شناسند. فی شهر ذی القعدة الحرام سال یونتئیل هزار و سیصد و بیست و چهار ۱۳۲۴ در آخر نظامنامه مبارکه دستخط اعلیحضرت شاهنشاهی به این عبارت مرقوم فرموده بدون این عنوان امضاء اعلیحضرت شاهنشاه مظفرالدین شاه نظامنامه اساسی را. این قوانین اساسی مجلس شورای ملی و مجلس سنا که حاوی پنجاه و یک اصل است صحیح است شهر ذی القعدة ۱۳۲۴ در ظهر این دستخط مختم به مهر حضرت اقدس ولایتعهد و صدارت عظمی می باشد که هر دو امضاء نموده اند.

روز پنجشنبه ۱۸ ذی القعدة ۱۳۲۴ - امروز مذاکرات مجلس در امور متفرقه بود اولاً - شب گذشته مردم چراغان نموده برای نظامنامه اساسی امشب هم چراغانی دارند، طلاب مدرسه سپهسالار از و کلاء دعوت کرده اند.

ثانیاً - ورود دو نفر از و کلاء اصفهان به مجلس یکی ادیب التجرار و دیگری آقا سید اسماعیل ریزی، و قرائت اعتبارنامه آنها و لایحه تبریکه اصفهان را.

ثالثاً - کیفیت مذاکره و این که قبل از وقت اظهار رئیس مطالبی را که باید مذاکره شود در آن.

رابعاً - اصلاح مالیه و بانك.

خامساً - برقراری مستمری برای ورثه مقتول.

سادساً - قرائت اعتبارنامه بحر العلوم رشتی را که از جانب علماء رشت منتخب و وکیل شده است.

روز جمعه ۱۹ ذی القعدة ۱۳۲۴ - شب گذشته نیز چراغانی مفصلی بود در مدرسه سپهسالار جشن و خطابه ها قرائت شد، و کلاهی ولایات هم منتخب و روانه می شوند در اکثر شهرها اختلاف در انتخابات واقع شده است در یزد هنوز خبری نیست و گویا در خیال هم نمی باشند، نظامنامه داخل مجلس هم در روزنامه مجلس درج می شود ما هم در تاریخ خود درج می نمایم و هذا صورته.

نظامنامه داخلی مجلس شورای ملی ایران

فصل اول : در تعیین رئیس و نایبان رئیس و منشیان و تکالیف آنها

۱- پس از افتتاح مجلس در اجلاس اول باید مطابق ماده ۳۲ و ۳۳ نظامنامه انتخابات تعیین رئیس و دونایب رئیس و چهار منشی از منتخبین با اکثریت آراء بشود ، و رئیس با اکثریت تام ، سایر با اکثریت نسبی و در موقع انتخاب رئیس و نایبان و منشیان باید اقلان سه ربع از اعضاء مجلس حضور داشته باشند .
تکالیف رئیس :

۲- افتتاح اجلاسات باریس است و قرار گرفتن یا برخاستن رئیس از جای خود علامت افتتاح و اختتام مجلس است ، قبل از اجتماع عده لازم از اعضاء برای شروع مذاکرات ، رئیس ، مجلس را افتتاح نمی کند همچنین تعیین روز و ساعات اجلاسات مقرر یا فوق العاده به عهده رئیس است .

۳- تعیین مستخدمین مجلس از قبیل نویسندگان و پیشخدمت و سرایدار و اجزای نظمی و غیره و مقرر داشتن تکالیف این اجزاء به عهده رئیس است .

۴- پس از آنکه مجلسیان در موضوع معین بقدر کفایت مذاکره کردند رئیس امر به تحصیل آراء می نماید و نتیجه عمل را به مجلسیان اعلان می کند .

۵- رئیس همیشه مراقب حفظ نظم در مذاکرات هست و هر وقت خلاف نظم ظاهر شود قوانین نظمی مجلس را به مجلسیان تذکار می نماید .

۶- هر يك از اجزاء مجلس از قوانین نظمی مجلس منحرف شود و به تذکار رئیس متنبه نشود ، رئیس تفسیر او را به مجلسیان اظهار می کند و حدی که موافق فصل سوم در باره او مقرر است اجرا می نماید .

۷- رئیس مجلس داخل گفتگو نمی شود و سخنی آغاز نمی کند مگر در موقعی که مجلسیان نسبت به یکدیگر بی احترامی و خشونت کند و یا وقتی که چیزی از او پرسند . در صورت اول باید مجلسیان را متذکر کند که ملتفت حفظ قانون باشند ، در صورت دوم باید جواب مسائل را بیان کند .

۸- هر گاه رئیس بخواهد در مباحثه مطلبی دخالت کند باید جای خود را به نایب رئیس سپرده خود در جای متکلم قرار گرفته و آنچه صلاح داند مذاکره کند .

۹- اگر به واسطه نزاع و مشاجره اعضاء امر مذاکرات معوق شود رئیس می تواند موقتاً به اندازه رفع غائله اجلاس را تعطیل کند .

۱۰- رئیس می تواند به هر يك از اعضاء مجلس بقدر يك هفته برای رفع حوایج شخصی مرخصی بدهد .

۱۱ - رئیس مجلس در هر انجمن تحقیقی که از اعضاء مجلس تشکیل یافته باشد می تواند داخل شود و در مذاکرات آن انجمن شرکت نماید.

۱۲ - رسیدگی به صورت مجلس که منشیان در هر اجلاس می نویسند به عهده رئیس است همچنین تعیین و تجدید مکتوبات تند نویسان برای اشاعه طبع در روزنامه جات .

۱۳ - شخص رئیس تابع مجلس است در عین اینکه سمت ریاست دارد.

۱۴ - نمایندگی [مجلس نسبت به خارج منحصر به شخص رئیس است و هر وقت هیئت مجلس به خارج مجلس مثلاً به وزراء دولت مطلبی داشته باشد به توسط رئیس فقط ابلاغ و تحصیل جواب می شود همچنین بالعکس .

۱۵ - رئیس مجلس می تواند بر حسب لزوم شخصاً یا به خواهش ده نفر از اعضاء مجلس با وزیرى اجلاس محرمانه بدون حضور روزنامه نویس و تماشاچی یا انجمنی محرمانه مرکب از عده [ای] منتخبین از اعضاء مجلس تشکیل بدهد که سایر اعضاء مجلس حق حضور در آن نداشته باشند . لکن نتیجه مذاکرات انجمن محرمانه با حضور عده کافی از اعضاء مطرح و مذاکره شده به اکثریت آراء قبول شود و اگر مطلب در مذاکرات انجمن محرمانه قبول نشد در مجلس عنوان نخواهد شد و مسکوت عنه خواهد بود .

۱۶ - در اول هر دوره اجلاسیه رئیس بودجه مخارج و مصارف آن دوره را تعیین کرده در مجلس قرائت می شود که با نظارت انجمن از مجلس مباشر مخارج باشد .

تکالیف نایبان رئیس :

۱۷ - بطور کلی تمام تکالیف رئیس در موقع غیبت رئیس بر نایبان رئیس وارد است .

تکالیف منشیان و دفتر دار :

۱۸ - نوشتن صورت مجلس برای هر اجلاس و به طبع رساندن مذاکرات در اجلاسات برای تقسیم به اعضاء مجلس و رسیدگی به تحریرات تند نویسان و مقابله آنها با صورت هائی که روزنامه نویسان بر می دارند به عهده منشیان مجلس است.

۱۹ - هر روز در حین افتتاح هر اجلاس منشیی اصول مطالبی را که روز قبل در مجلس طرح شده برای مجلسیان قرائت می کند، که نتیجه مجلس سابق را در نظر داشته باشند .

۲۰ - بعد از اجتماع مجلسیان باید حضار مجلس را با فهرستی که در

دفتر ثبت است تطبیق کرده عده حاضرین و غائبین از اعضاء قبل از شروع به مذاکرات یا رأی خواستن به عهده منشیان است .

۲۱- قرائت کلیه مکتوباتی که در مجلس باید خوانده شوند با منشیان است مگر آنکه آن مکتوب راجع بیکى از اعضاء مجلس باشد و خودش بخواند قرائت کند .

۲۲- وقتی که منشی عطلمبی را در مجلس قرائت می کند اگر مجلسیان به تجدید قرائت امر کردند باید دفعه ثانی و ثالث بخواند تا وقتی که از اعاده ذکر آن مستغنی شوند .

۲۳- هر يك از منشیان مادام که مشغول کار است حق دخالت در مباحثات ندارد مگر اینکه کار خود را به منشی دیگر واگذار کرده خود داخل در مباحثات شود .

۲۴- در موقع تعیین اکثریت ، شمردن آراء به عهده منشیان است .

۲۵- مکتوباتی که از طرف مجلس نوشته می شوند ، اعم از سؤال یا جواب باید یکی از منشیان مسوده کرده پس از تصویب مجلس به اعضاء رئیس برسانند و اصل را با اسناد راجعه به آن ثبت و ضبط نماید .

۲۶- یکنفر دفتردار از اعضاء مجلس منتخب می شود که متصدی ضبط اسناد و ترتیب دفتر باشد و نوشتجات و ثبت هائی که منشیان به او می دهند به ترتیب مخصوص ضبط کنند که در موقع لزوم مراجعه به آنها سهل و آسان باشد .

۲۷- نوشتجات و دفاتری که مربوط به مجلس است دفتردار حق ارائه آنها به احدی ندارد ، مگر به اجازه تمام یا اکثر افراد مجلسیان و همچنین اطلاعاتی که دفتردار یا اجزاء دفترخانه در ضمن خدمت تحصیل کرده اند نباید اشاعه و افشا نمایند .

۲۸- ثبت اسامی اعضاء انجمن های تحقیق با دستورالعمل کار و تاریخ مأموریت آنها همیشه باید در دفتر حاضر باشد .

۲۹- برای تعیین تکالیف دفتردار و اجزاء و مستخدمین دفترخانه دستورالعمل مخصوص نوشته خواهد شد و به تصویب اعضاء مجلس خواهد رسید .

فصل دوم : در حدود سایر اعضای مجلس

۳۰- اعضاء مجلس باید در نهایت ادب و احترام با یکدیگر رفتار کنند و از حیث رعایت ادب فرقی میان افراد اهل مجلس ملحوظ نیست .

۳۱- تواضع کردن و ادای بعضی رسومات که اسباب تفرقه حواس باشد در مجلس ممنوع است .



شاهزاده ظل السلطان پریروز شخصا مجلس ملی را در مہارت چہل ستون افتتاح فرمودند و نطق مفصلی در فوائد و نتایج مجلس محترم بیان فرمودہ ۱۰۰۰۰ (ص ۲۴)



مشیر الدولہ صدراعظم تاج شاہی را بہ دست گرفته بر سر شاہگذاورد ... اعلیحضرت ... فرمود :
جناب صدراعظم تاج خیل سنگین است ، سنگینی او مرا صدمہ میزند . صدراعظم عرض کرد باید
متحمل این بار سنگین شوید و طاقت آورید . (ص ۶۹)



شاهزاده سالارالدوله در خارج شهر تقریباً در دوفرسخی منزل دارد و خیالاتش را درباریان دربرده‌اند آنچه او را احضار می‌کنند به عذر و بهانه متمسک می‌شود. (ص ۶۸)



۳۲ - هر يك از اعضاء مجلس حق دارد موافق فصل پنجم مطلبی را عنوان کند و در رد و قبول هر امری که دیگری ابتدا کرده و در تحت مذاکره است رأی خود را اظهار کنند .

۳۳ - اکل و شرب و استعمال دخانیات در اطاق مجلس ممنوع است .

۳۴ - باید هر يك از افراد مجلسیان مواظب باشد که تضييع حق دیگری را نکند . مثلاً اگر یکی از اجزاء مشغول نطق است ، به نجوی کردن یا قیل و قال کردن ، حواس او را متفرق نکند .

۳۵ - اگر اتفاقاً دو نفر از مجلسیان مقارن یکدیگر اجازه نطق خواستند سبقت در استیذان ولو به چند ثانیه حق تقدم می دهد .

۳۶ - اگر یکی از مجلسیان شکایت شخصی ، راجع به یکی از اعضاء مجلس داشته باشد ، باید به مجلس اظهار کند و بعد از اینکه مدعی علیه جواب شخص شاکی را گفت هر دو از مجلس خارج شوند تا در غیاب آنها اهل مجلس در ماده شکایت رسیدگی کرده حکم مسئله را معلوم کنند .

۳۷ - هر يك از اعضاء مجلس بر ترك یا خلاف فصلی از نظامنامه داخلی مطلع شود حق دارد به رئیس اطلاع داده منع و اصلاح آن را بخواهد .

فصل سویم : در جنایات و مجازات اعضاء مجلس

جنایات اعضاء مجلس به چهارده (۱) درجه تقسیم می شود :

۳۸ - درجه اول از قبیل نجوی کردن و سرفه کردن به عمد در موقع نطق یکی از اعضاء و مجازات این درجه ملامت کردن و نصیحت کردن بر ترك این افعال است .

۳۹ - درجه دوم مثل مخالف قوانین نظامیه یا اعاده نجوی و قیل و قال با وجود ملامت و نصیحت و مجازات این درجه بیرون رفتن از مجلس است به امر رئیس بقدر یکساعت .

۴۰ - درجه سوم حاضر نشدن در تکالیف مقرر است . مثل آنکه یکی از اعضاء در ده اجلاس متوالیه بدون عذر صحیح از حاضر شدن به مجلس تقاعد کند در این صورت مجلس به او تکلیف خواهد کرد که از عضویت استعفا کند . اگر بعد از تکرار از تکلیف استعفا ناسه مرتبه استعفا نکرد از عضویت خلع می شود و عضو دیگر بجای او منتخب می شود ، و این عضو از وکلای هر طبقه و ایالتی باشد در صورت اقتضای فرصت باید همان طبقه و ایالت بدل او را تعیین کنند و قبل از

تعیین هیئت مجلس از او وکالت خواهد کرد .

۴۱ - درجه چهارم خیانت کردن به هیئت مجلس از قبیل رشوه گرفتن یا افشای سر مجلس یا سعی در تخریب اساس و اخلاص در پیشرفت کار مجلس است به غرض و جزای این درجه بعد از ثبوت خیانت اخراج از عضویت مجلس و فرستادن به محکمه عدلیه و تعاقب در مجازات خائن است .

فصل چهارم : در طریق رسیدگی به مطالب

۴۲ - مطلبی که از طرف دولت به مجلس می رسد به کلمه (اظهار) تعبیر می شود و مطلبی که از طرف اعضاء مجلس باشد به کلمه عنوان و آنچه سایر مردم بفرستند به کلمه عریضه .

۴۳ - هر گاه عریضه به مجلس برسد و بیشتر از سربع اعضاء مجلس مذاکره آن را بیفایده بدانند ، به رئیس اظهار می دارند که مطلب قابل مذاکره نیست .

۴۴ - هر گاه مطلبی باشد که فهم آن موقوف به فهم مطلب دیگر باشد اول مطالب موقوف علیه را مذاکره کرده بعد به مطلب اول می پردازند .

۴۵ - اگر مطلب پیچیده و درهم و متوقف بر مطالب متعدده دیگر باشد ، مجلسیان مختارند که خودشان اطراف و حواشی مسئله را تنقیح کرده در مجلس مذاکره نمایند . یا انجمن تحقیق مخصوص برای رسیدگی به آن تشکیل کنند .

فصل پنجم : در طریق تقدیم مطلب به مجلس

۴۶ - اگر کسی از مجلسیان چیزی را جمع به نفع و مصلحت عموم به نظرش رسید، بعد از آنکه در لایحه نوشته و خواست به مجلسیان عرضه دارد باید از رئیس اجازه بخواهد، بعد از تحصیل اجازه می تواند شخصاً به مجلسی که برای نطق و تکلم معین شده برود و لایحه مرقومه را قرائت نماید یا لایحه را بدهد که یکی از منشیان بخواند . اگر پانزده نفر از اعضاء مجلس با عنوان او همراه شدند یعنی مشاوره آن عنوان را تصویب کردند مطلب او در مجلس قبول می شود و در تحت مشاوره در می آید .

۴۷ - بعد از قبول مطلبی مجلس مختار است در همان ساعت در آن ماده مذاکره کند، یا محول به وقت دیگر بگذارد .

۴۸ - سایر مردم نیز می توانند در صلاح بینی یا شکایات مطلب خود را مکتوباً با امضاء و نشانه منزل به مجلس بفرستند که در انجمن عراض رسیدگی شده به آنچه تکلیف مجلس است رفتار شود .